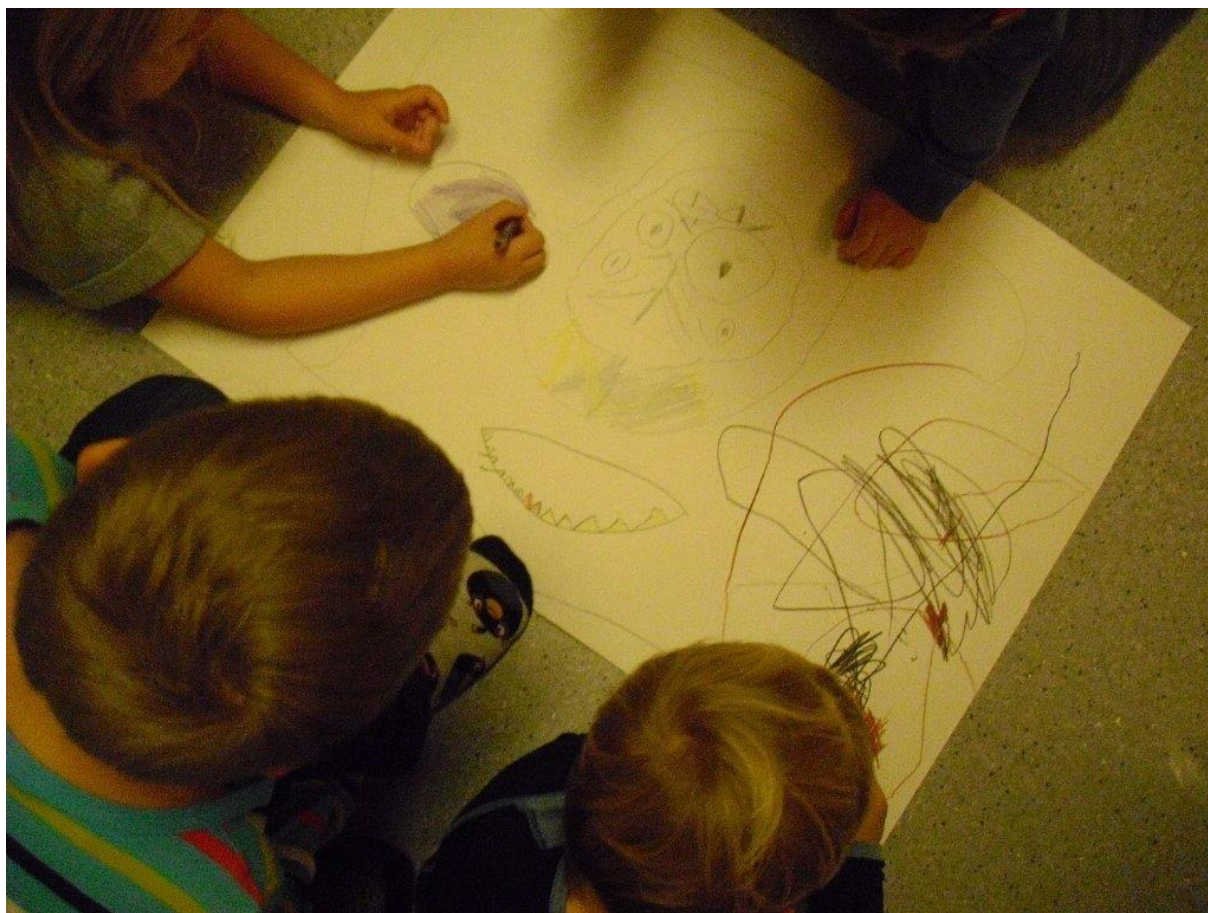

HANDLINGSPLAN FOR ET GODT PSYKOSOSIALT MILJØ I BARNEHAGENE OG SKOLENE I ÅS KOMMUNE

Innhold

FORORD	2
INNLEDNING:	2
DEL 1: FREMME ET TRYGT OG GODT PSYKOSOSIALT MILJØ I SKOLER OG BARNEHAGER	3
a) Arbeid med ledelse, organisasjon og kultur	3
b) Arbeid med relasjoner	3
c) Arbeid med gruppeledelse	4
c)Arbeid med foreldresamarbeid	5
DEL 2: HVORDAN FORSTÅ OG GJENKJENNE SOSIALE PROSESSER PÅ AVVEIE	5
Krenkelser	6
Mobbing	6
Sårbarhet	7
DEL 3: AKTIVITETSPLIKT I BARNEHAGER OG SKOLER	8
Plikt til å følge med	9
Plikt til å gripe inn	9
Plikt til å varsle	9
Plikt til å undersøke	9
Plikt til å sette inn egnede tiltak	9
Plan med tiltak (aktivitetsplan) og tidslogg	10
Skjerpet aktivitetsplikt i barnehage og skole	10
Håndhevingsordningen i skole	10

FORORD

Den viktigste oppgaven for barnehager og skoler i Ås kommune, er å jobbe systematisk for at alle barn og ungdom skal oppleve en trygg og god hverdag. Dersom barn ikke trives i hverdagen, vil det vanskeliggjøre utvikling og læring.

Arbeidet med et trygt og godt psykososialt miljø skal være gjennomgående i planer og dokumenter på alle nivåer. Dette gjelder fra «Handlingsprogrammet», via «Helhetlig plan for barn og unge», «Pedagogisk utviklingsplan for barnehager og skoler i Ås kommune», til lokale handlings- og årsplaner i enhetene.

Ås kommune er avhengig av at styrere og rektorer drar i samme retning og har en felles forståelse for det arbeidet som kreves for å sikre barn og unge et trygt psykososialt miljø i barnehager og skoler. Det forventes at de har rutiner for hvordan enheten jobber systematisk for å forbygge mobbing og andre krenkelser. I tillegg forventes det at hver enhet har tiltaksplaner som iverksettes når man avdekker at et barn eller en ungdom ikke har et trygt og godt barnehage- og skolemiljø.

Denne planen er ment som en støtte og konkretisering av forventningene til lederne av barnehager og skoler fra administrativ barnehage og skoleeier i Ås kommune. Hver enhet innen virksomhetene skal ha en årsplan eller lokal handlingsplan, som sier noe om hvordan denne planen implementeres og iverksettes.

Denne planen er delt i tre hoved-deler: Del 1 handler om det forebyggende aspektet for å sikre alle barn og unge en trygg og god hverdag. Del 2 definerer kunnskapsgrunnlaget for dette arbeidet og del 3 tar for seg aktivitetsplikten i barnehager og skoler. Det er ikke henvist til kilder underveis i planen, alle kilder som er brukt er samlet i et vedlegg.

INNLEDNING:

[Barnekonvensjonen](#) av 20. november 1989 er et sentralt og felles utgangspunkt. Rettsreglene i barnekonvensjonen har høyere rang enn rettsregler i norsk lovgivning. Barnehagen og skolens opplæring og arbeid med det psykososiale miljøet, skal bygge på følgende prinsipper:

- Barns rett til vern mot diskriminering (artikkel 2)
- Barns beste skal være et grunnleggende hensyn (artikkel 3)
- Retten til liv og plikten til å sikre utvikling (artikkel 6)
- Barns rett til å bli hørt (artikkel 12)

Retten til et trygt og godt utviklings- og læringsmiljø, er slått fast både i barnehage- og opplæringsloven. Retten er individuell, og det er barnets eller den unges egen subjektive oppfatning som avgjør om barnehage- eller skolemiljøet er godt nok. Det psykososiale miljøet skal ha en positiv virkning, og legge til rette for god helse, trivsel, utvikling og læring for hvert enkelt barn:

§ 9 A-2. Retten til et trygt og godt skolemiljø

«Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring».

Opplæringsloven

§ 1. (Barnehagens) formål

(Barnehagen) «(...) skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap».

Barnehageloven

DEL 1: FREMME ET TRYGT OG GODT PSYKOSOSIALT MILJØ I SKOLER OG BARNEHAGER

Kjernen i barnehagens og skolens virksomhet er å legge til rette for et trygt psykososialt miljø, som fremmer trivsel, utvikling og læring hos barn og ungdom. Utdanningsdirektoratet peker på følgende områder man må jobbe med for å lykkes med dette; a) *ledelse/organisasjon/kultur* b) *relasjoner* c) *gruppeledelse* og d) *samarbeid med foreldre*. Områdene står i sammenheng og vil derfor påvirke hverandre gjensidig. Fokus på *alle* de nevnte områdene, må prege både den daglige praksisen, og det overordnede og systematiske arbeidet i barnehage og skole.

a) Arbeid med ledelse, organisasjon og kultur

Barnehager og skoler i Ås skal være lærende organisasjoner som kontinuerlig jobber for å fremme og sikre et godt og trygt miljø for barn og unge. En lærende organisasjon kjennetegnes ved at alle ansatte er engasjert i å utvikle og dele kunnskap om hvordan de best kan nå organisasjonens mål, samt å bidra i det nødvendige utviklingsarbeidet. Hvordan dette arbeidet ledes, påvirker barn og unges psykososiale miljø indirekte.

Kulturen i organisasjonene påvirker det psykososiale miljøet i skoler og barnehager. Barnehage- og skolekultur handler om formelle og uformelle verdier, normer og virkelighetsoppfatninger som eksisterer i personalgruppa, og hvordan disse viser seg i praksis. Kulturen kommer blant annet til uttrykk gjennom samhandlingsmønstre mellom de ansatte, og gjennom vante arbeidsmåter. De dominerende kulturer i en virksomhet kan være av svært ulik art, ikke minst med hensyn til graden av individualistisk og kollektiv orientering. Noen skoler eller barnehager kan eksempelvis være preget av en sterk individorientert kultur, der tilbudet barnet eller ungdommen får i stor grad avhenger av den enkelte assistent eller pedagog. Andre er mer kollektivt orienterte, og preges av samarbeid og erfaringsdeling.

Styrer eller rektor betraktes som den viktigste enkeltpersonen som påvirker kulturen. Det er derfor viktig at styrer og rektor er koblet på det daglige arbeidet på avdeling og i klasserom, og kjenner til hva som rører seg, samt er en støttespiller for de ansatte. I tillegg er det også andre meningsbærere i personalet som påvirker kulturen. Kulturer er ikke statiske, men utvikles kontinuerlig gjennom hvordan hverdagens hendelser håndteres.

Styrere og rektorer i Ås kommune skal jobbe for at barnehager og skoler preges av en samarbeidsorientert kultur preget av raushet, åpenhet, god kommunikasjon, felles forståelse av mål og verdier med rom for diskusjon og refleksjon

b) Arbeid med relasjoner

For å lykkes i arbeidet med å fremme et godt psykososialt miljø i barnehage og skole, er det nødvendig å bygge positive relasjoner mellom alle aktører. I relasjonen med barn og unge er den voksne den profesjonelle og ansvarlige part, og derfor er det en naturlig asymmetri i forholdet. Det er den voksne som har mulighet til, og ansvar for, å påvirke relasjoner i ønsket retning. Det å bygge positive relasjoner skal være et prioritert arbeid. Det er krevende å endre etablerte og lite hensiktsmessige relasjoner i etterkant.

Voksne med god relasjonskompetanse påvirker barn og unges læring og utvikling i positiv retning. Mens det stort sett er lett å etablere og opprettholde gode relasjoner med godt fungerende og

sosialt kompetente barn og unge, kan det samme være vanskelig i forhold til de som viser innagerende eller utagerende atferd. I møte med disse, kan den voksnes profesjonalitet settes på prøve, og egne følelser kan ta overhånd og påvirke relasjonen negativt. Dette er uheldig, fordi det nettopp er disse barna eller unge som gjennom å ha en god relasjon til den voksne, kan støttes til å endre sin atferd i positiv retning.

Det å velge en positiv kommunikasjonsform, at man er en tydelig, trygg og varm voksen som er sensitiv for det som foregår, vil være avgjørende for om man lykkes. Det er viktig å være bevisst at den voksne sin atferd setter standarden for hvordan gruppa med barn eller unge oppfører seg mot hverandre og for hva som er «tillatt» overfor andre. De voksne er rollemodeller for hvordan barn og unge danner og vedlikeholder relasjoner.

Barn og unges sosiale kompetanse er sentral for at de skal lykkes med å bygge positive relasjoner, og for å bli verdsatt som venn og likeverdig deltaker i samspillet med andre barn. Sosial kompetanse utvikles i samspill med andre og utviklingen skjer gjennom hele livet. Sosial kompetanse består av ferdigheter som kommer til uttrykk gjennom empati, samarbeid, selvhevdelse, selvkontroll og ansvarlighet. Hvordan dette kommer til uttrykk er avhengig av alder, modenhet og sammenheng. Å jobbe med sosial kompetanse og sosiale ferdigheter er derfor en viktig del av relasjonsarbeidet i barnehage og skole.

Kvaliteten på relasjonen mellom den voksne og barnet eller ungdommen er altså avgjørende både for læringsutbyttet og den sosiale utviklingen, uavhengig av alder. God relasjon til de voksne fører til sterkere motivasjon, større mestingsfølelse og redusert grad av uønsket atferd hos barn og unge. Relasjonen mellom den voksne og enkeltbarn eller ungdom, har igjen innvirkning på kvaliteten på relasjonene innenfor gruppa. Positive relasjoner til jevnaldrende er en beskyttelse mot utenforskap, mobbing og psykisk uhelse.

Styrere og rektorer i Ås kommune skal jobbe for at alle ansatte har god relasjonskompetanse, er gode rollemodeller og innehar forståelsen av sitt ansvar

c) Arbeid med gruppeledelse

Gruppeledelse i barnehage og skole handler om å skape et godt grunnlag for sosial utvikling og læring. Det innebærer å møte barn og unge med varme og omsorg i kombinasjon med tydelighet, grensesetting og korrigerende. Forskning peker på at det er denne autoritative voksenstilen som best stimulerer barn og unges utvikling i positiv retning. Som gruppeleder må den voksne etablere positive relasjoner til enkeltbarn, og samtidig være en tydelig leder av hele gruppa. De verdier barnehagen og skolen ønsker å etablere for gruppas samspill, må man som voksen kommunisere og modellere i sin ledelse av gruppa, og i samspill med de andre voksne.

Barn og unge vil i større grad knytte seg til, og ønske å samarbeide med, tydelige og forutsigbare voksne som etablerer hensiktsmessige rutiner. På denne måten hjelpes barn og unge til å oppfylle de faglige og sosiale forventningene vi har til dem. Et slikt proaktivt perspektiv på ledelse handler om å ligge i forkant og dermed forebygge uheldige hendelser i gruppa. Positiv kommunikasjon og høy grad av sensitivitet og tilstedeværelse fra de voksnes side, vil trekke i ønsket retning. Tydelige og inkluderende voksne, med god oversikt og struktur, skaper et miljø med færre krenkelsers, og større mulighet for å avdekke og håndtere slike hendelser.

Både i barnehage og skole er fokus på god planlegging og organisering viktig. Mestring og realistiske forventninger går hånd i hånd med den voksnes støtte og motivasjon. En tydelig gruppeleder må organisere og tilpasse aktiviteter, fag og de fysiske rommene, ut fra alder og forutsetninger. Dette vil skape inkluderende og trygge arenaer for utvikling og læring. Tilpasninger virker også forebyggende mot uønsket atferd, og barnet eller den unge støttes til å fungere godt. Dette vil bidra til å ivareta barnets eller den unges sosiale posisjon i gruppa.

Å etablere en gruppe som et kollektiv hvor man har empati og omsorg for hverandre på tvers av vennegrupper, vil fremme tilhørighet og virke forebyggende for utviklingen av negativ dynamikk. Arbeidet med et godt og trygt psykososialt miljø skal være målrettet, og planleggingen skal fokuseres mot tilrettelegging og inkludering. De voksne må rigge for at barna eller de unge lykkes i de sosiale aktivitetene. Mangelfull planlegging og bevissthet kan gjøre at tiltak som er ment som miljøbyggende og inkluderende, virker mot sin hensikt.

Styrere og rektorer i Ås kommune skal sikre at ansatte forebygger uheldige hendelser gjennom god planlegging, tilpasning og god gruppeledelse slik at barn og unge opplever tilhørighet og inkluderende fellesskap

c)Arbeid med foreldresamarbeid

For at barn og unge skal føle trygghet og kunne utnytte sitt utviklings- og læringspotensiale, må barnehage og skole samarbeide med foreldre. Som den profesjonelle parten er det barnehagens og skolens ansvar å etablere og vedlikeholde denne kontakten. Dette samarbeidet skal foregå både på individplan i form av daglig oppfølging og utviklingssamtaler, og på gruppenivå gjennom foreldremøter, sosiale arrangement, råd eller utvalg.

De pålagte samarbeidsorganene ivaretar samarbeidet mellom barnehage eller skole og foreldregrupper, samt samarbeidet mellom foreldre. At foreldrene kjenner hverandre og hverandres barn eller ungdom, hjelper foreldrene til aktivt å bygge og støtte et trygt og godt psykososialt miljø for barn og unge.

Styrere og rektorer i Ås kommune skal arbeide systematisk for å sikre et godt foreldresamarbeid

Styrere og rektorer i Ås kommune skal legge til rette for og bidra til at alle foreldre blir anerkjent og møtt som verdifulle samarbeidspartnere av de ansatte

DEL 2: HVORDAN FORSTÅ OG GJENKJENNE SOSIALE PROSESSER PÅ AVVEIE

I arbeidet med et inkluderende og godt psykososialt miljø, vil det være nødvendig at voksne har kunnskap om hvordan de skal forstå samspillet i barne- og ungdomsgruppa. Det vil i alle grupper, til

ulike tider, oppstå utfordringer i det sosiale samspillet, som de voksne må ta ansvar for å gjenkjenne og håndtere. Å lære seg å se mekanismene bak, og eventuelle mønstre i det som skjer, vil være viktige områder å sette fokus på i enhetene.

Alle ansatte i barnehage og skole skal jobbe for å utvikle en felles forståelse for hva som ligger i begrepene mobbing og krenkelser. En felles forståelse utvikles gjennom dialog, deling og refleksjon. Dette arbeidet vil bidra til at personalet blir i bedre i stand til å håndtere situasjoner som oppstår med en relativ lik praksis, som igjen skaper forutsigbarhet og trygghet for barn og unge.

Krenkelser

Krenkelser er negative handlinger mot andre, som rammer psykisk, fysisk eller begge deler. Dette kan være alt fra kommentarer, latterliggjøring, utestenging og baksnakking til vold, rasisme, trakassering og diskriminering. Atferden kan være tilsiktet eller utilsiktet, enkeltstående eller gjentatt. Krenkelsene kan være mer eller mindre åpenlyse. Det finnes ikke en klar grense for når krenkelser blir til mobbing, men flere enkeltkrenkelser rettet mot en og samme person, kan betraktes som mobbing.

Hva som oppleves som krenkende er forskjellig fra person til person. Dette vil avhenge av alder, forutsetninger, grad av sårbarhet og kontekst. Barnets eller den unges subjektive opplevelse skal anerkjennes. Noe som oppleves som en krenkelse i én sammenheng, trenger ikke gjøre det i en annen. Dette vil igjen være avhengig av hvem som utfører den negative handlingen, og hvilke roller de har overfor hverandre og i gruppa. Alle kritiske ytringer eller uenigheter mellom barn og unge er ikke nødvendigvis krenkelser. Det er viktig at barnehage og skole er steder der man ruster barn og unge til å tenke kritisk, hevde sine meninger og akseptere andres standpunkt.

Krenkelser i barnehage og skole handler ikke bare om krenkelser mellom barn og unge, men også om at voksne kan utsette barn og unge for krenkelser, både utilsiktet og tilsiktet. Maktforholdet mellom den voksne og barnet eller den unge er asymmetrisk i form av rollene de har, og kvaliteten på relasjonen vil ligge til grunn når handlinger mellom dem tolkes.

I grupper der det forekommer mye krenkelser, er det høyere risiko for at det vil forekomme mobbing. Å være villig til å se og erkjenne at krenkelser forekommer og kan stoppes, i alle aldersgrupper, er grunnleggende for å kunne handle. De voksne må ha kompetanse til å se bak enkeltkrenkelser, og være årvåkne for mekanismene og eventuelle mønstre i det som skjer. En tilsynelatende uskyldig lek mellom barn eller sjargongen i ungdomsgjengen, kan være arenaer der krenkelser forekommer.

Styrere og rektorer i Ås kommune skal påse at det jobbes for at barn og unge lærer å tenke kritisk, gis mulighet til å hevde sine meninger, men også aksepterer andres standpunkt.
Styrere og rektorer i Ås kommune skal jobbe for at ansatte har analyse og vurderingskompetanse tilknyttet sosiale prosesser på avveie.

Mobbing

Mobbeteori har de senere årene flyttet fokus fra den tradisjonelle forståelsen om *gjentatte krenkelser og over tid*, til en forståelse av at mobbing er sosiale prosesser på avveie. Disse prosessene

er dynamiske og påvirkbare, og avhenger av de voksnes holdninger og handlinger i samspill med barn og unge.

Mobbing av barn og unge er handlinger fra voksne og/eller barn og unge som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og muligheten til medvirkning. (Lund og Helgeland, 2020)

Den tradisjonelle forståelsen av mobbing retter fokus mot egenskaper som aggresjon og manipulasjon hos «plageren», og at handlingene som utføres mot «offeret» er intensjonelle. I definisjonen til Lund og Helgeland er det skarpe skillet mellom plager og offer visket ut. I stedet vektlegges at drivkreftene når mobbing oppstår, dreier seg om barn og unges redsel for å bli ekskludert, og et ønske om å høre til. Disse sterke behovene kan føre til ulike holdninger og handlinger i sosiale prosesser. Det betyr at aggresjon kan forstås som en del av mobbeprosessen, men ikke som aggressivitet fastlåst i personligheten til et barn eller en ungdom. Definisjonen flytter fokuset fra individuelle faktorer, til å forstå mobbing i kontekst, kultur og relasjon.

Dette perspektivet påvirker også barnehagens og skolens praksis knyttet til arbeid med mobbing. Søkelyset rettes i større grad bort fra personlighetsegenskaper og rollebeskrivelser hos barn og unge, og mot de sosiale dynamikkene som oppstår i fellesskapet. Fokuset ledes mot hvordan de voksne tar ansvar for å påvirke og lede disse prosessene i positiv retning. Selv om oppmerksomheten rettes mot de sosiale prosessene, betyr ikke dette at det individuelle perspektivet ikke har betydning for at mobbing oppstår. Individuelle faktorer er en del av de sosiale prosessene der mobbing skjer, og det er derfor relevant å stille åpne spørsmål omkring de ulike hendelsene i de ulike grupperingene. Noen barn er eksempelvis mer sårbare enn andre, og denne sårbarheten blir en del av det samspillet som oppstår i relasjonene.

Styrere og rektorer i Ås kommune sikrer at ansatte har kunnskap om hva mobbing og krenkelser kan være og sørger for interne drøftinger som leder til felles forståelse av hva krenkelser og mobbing kan være.

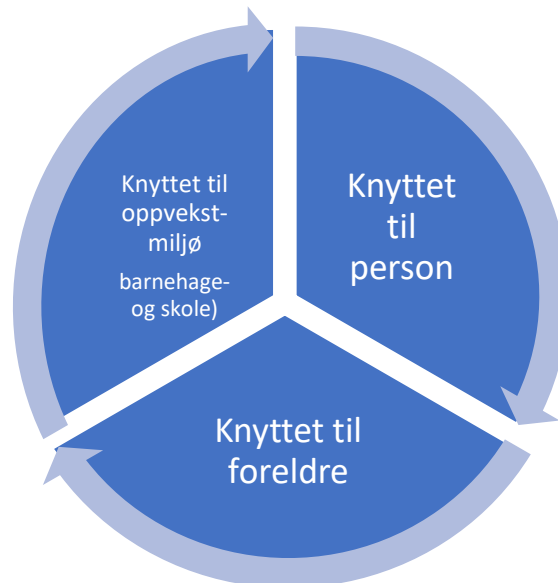
Sårbarhet

Ansatte i barnehage og skole har gjennom lovverket føringer som definerer ansvaret de har i møte med spesielt sårbare barn. Å benytte begrepet sårbarhet eller si at noen er sårbare, er i seg selv problematisk da dette kan virke stigmatiserende. I tillegg finnes det ingen klare kriterier for å identifisere sårbarhet. Vi er alle sårbare i kortere eller lengre perioder av livet. Hvis derimot begrepet sårbarhet benyttes med den hensikt å rette søkelyset mot de barn og unge som trenger noe mer enn de som har en solid trygghet i seg selv og i relasjonen til andre, er begrepet hensiktsmessig å bruke.

Tradisjonelt sett har sårbarhet i mobbeprosesser blitt forstått som at det er «mobbeofferet» som er den sårbare. En slik forståelse er for snever når det skal jobbes med mobbeprosesser i barnehage og skole. Man må tenke at sårbarhet kan knyttes til alle individene som er involvert i mobbingen, og utarbeide en felles forståelse av hva som kjennetegner sårbare barn og hvordan de ulike individene i barne- eller ungdomsgruppa dermed kan oppleve handlinger og ord ulikt.

Sårbarhet knyttes til risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer. Hvor mange risikofaktorer det er rundt et barn, gir en indikasjon på grad av sårbarhet. Risikofaktorene kan knyttes til barnet som individ som for eksempel diagnoser, funksjonsnedsettelse og temperament. De kan knyttes til barnets foreldre og deres livshendelser, for eksempel konflikt, økonomisk bekymring, skilsmisse, sykdom eller sorg.

Videre til barnets oppvekstmiljø, som er de arenaer barnet befinner seg på ved siden av hjemmet. Barnehage og skole representerer en slike arenaer. Eksempler på risikofaktorer her er mobbing, utenforskap, mangel på trygge voksenpersoner eller trygge relasjoner og manglende mestring, faglig og sosialt. Dynamikken i og mellom disse overordnede områdene; *individuelle - foreldre/hjem - oppvekstmiljø* påvirker graden av sårbarhet hos barnet eller den unge.

Figur: *Dynamikken i sårbarhets- og beskyttelsesfaktorer* (Lund, 2020)

Barnehage og skole og de erfaringer barn og unge møter her, kan altså representere en beskyttelses- eller risikofaktor. Der et barn eller ungdom ikke blir invitert inn i lek og samspill med de jevngamle, når de ikke får hjelp til å inkluderes, og/eller får mye negativ respons, vil det etableres nye risikofaktorer.

Et profesjonelt personale som har kunnskap om mobbingens vesen, og som har utviklet en felles forståelse knyttet til de sosiale og psykologiske mekanismene som oppstår i mobbeprosesser, er avgjørende for at man kan gjenkjenne det som skjer i barne- og ungdomsgruppene, og være i stand til å intervensere. Det er også nødvendig med aldersspesifikk forståelse, da mobbing i barnehage og småskole ofte kommer til uttrykk på andre måter enn mobbing blant større barn og ungdom.

Styrere og rektorer i Ås kommune sikrer at ansatte har kompetanse om mulige sårbarhetsfaktorer
Styrere og rektorer i Ås kommune sikrer at alle ansatte jobber for at alle barn opplever å være en betydningsfull person for fellesskapet gjennom å etablere trygge møteplasser

DEL 3: AKTIVITETSPLIKT I BARNEHAGER OG SKOLER

Nulltoleranse mot krenkende atferd er slått fast i både barnehageloven (§ 41) og opplæringsloven (§ 9 A-3). Eksempler på krenkende atferd i lovtekstene er utestengning, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Krenkelse begrepet må tolkes vidt; krenkelser kan være små eller store, direkte eller indirekte, gjort med hensikt eller være mer tilfeldige. Alle kritiske utsagn eller uenigheter er likevel

ikke krenkelser. En viktig del av barnehagens og skolens arbeid er å akseptere og respektere ulike meninger.

Det er styrer og rektor sitt ansvar at barnehagen og skolen jobber forebyggende og systematisk for å hindre krenkelser og det må kommuniseres tydelig at krenkende atferd er uakseptabelt ved at det blir tatt tak i raskt ved hver barnehage og skole.

Aktivitetsplikten i barnehage (§ 42) og skole (§ 9 A-4) skal sikre at barn og unge har et trygt og godt psykososialt miljø. Det er fem delplikter som skal oppfylles:

Plikten til å følge med, å gripe inn og å varsle, gjelder alle som jobber i barnehage og skole. Det kreves mer av de som er tett på, for eksempel pedagogisk leder, assistenter og kontaktlærere, enn av ansatte med andre typer arbeidsoppgaver.

Plikt til å følge med

De voksne må være årvåkne og aktivt observere atferden til enkeltbarn og unge og disse imellom. Dette gjelder både i organisert samvær og ved friere aktivitet. De voksne skal ha lav terskel for å bry seg, og vilje til å se og forstå mekanismene i barnas samspill. Det er viktig å være oppmerksom på endringer i enkeltbarns adferd og samspillet i gruppa. Systematisk innhenting av informasjon skal foregå ved samtaler med barna, undersøkelser og/eller sosiale kartleggingsverktøy.

Årsak til barns mistrivsel kan ligge i forhold utenfor barnehage og skole, for eksempel i forhold i hjemmet eller i hendelser på fritiden. Dette begrenser ikke aktivitetsplikten, så lenge det påvirker barnets opplevelse av miljøet negativt.

Plikt til å gripe inn

Alle som jobber i barnehage og skole har plikt til å gripe inn i situasjoner med krenkelser og negativ oppførsel. Dette gjelder både ved direkte og indirekte krenkelser.

Plikt til å varsle

Alle som jobber i barnehage og skole har plikt til å melde fra til styrer eller rektor hvis de har mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har det trygt og godt. Mistanke eller kjennskap kan man for eksempel få gjennom beskjed fra barnet selv, fra andre barn, fra foreldre, fra andre voksne eller ved kartlegginger. Tidspunkt for varsling til styrer eller rektor må stå i forhold til sakens alvor. I særlig alvorlige tilfeller skal styrer eller rektor melde videre til barnehage- eller skoleeier.

Plikt til å undersøke

Når barnehage eller skole har mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har det trygt og godt, har de plikt til å undersøke saken nærmere. Hvor grundige undersøkelsene skal være vil avhenge av situasjonen man står overfor. Her skal man ikke skaffe bevis for eller imot, men belyse saken.

Plikt til å sette inn egnede tiltak

Undersøkelsene vil være utgangspunkt for tiltakene som skal settes inn for å gi barnet eller den unge en trygg barnehage- eller skolehverdag. Tiltakene kan være knyttet til enkeltbarnet eller ungdommen, og til miljøet barnet eller ungdommen er en del av. Det må ligge faglige vurderinger bak valg av tiltak. Barnet og ungdommen skal høres, og så langt det er mulig bør tiltakene utarbeides

i samarbeid med foresatte. Hensynet til hva som er best for barnet eller den unge er grunnleggende. Plikten omfatter også oppfølging av tiltakene, evaluering av virkning og eventuelt legge til eller endre tiltak hvis dette er nødvendig. Tiltaksplikten løper så lenge barnet eller den unge opplever at miljøet ikke er trygt og godt.

Plan med tiltak (aktivitetsplan) og tidslogg

Kravet om å lage en plan for arbeidet, utløses samtidig som barnehage og skole har plikt til å sette inn tiltak. Planen skal være skriftlig. I tillegg skal barnehage og skole dokumentere hva som er gjort for å følge opp delpliktene, i for eksempel en tidslogg. Denne dokumentasjonen må foregå parallelt.

PLAN MED TILTAK	TIDSLOGG
<ol style="list-style-type: none">1. Problembeskrivelse2. Planlagte tiltak3. Når tiltak skal gjennomføres4. Hvem som skal gjennomføre tiltakene5. Når og hvordan tiltakene skal evalueres	<ol style="list-style-type: none">1. Hvordan det er fulgt med2. Når og hvordan det eventuelt er grepet inn3. Når og hvordan det er blitt varslet4. Beskrivelse av undersøkelser5. Igangsetting av tiltak

Skjerpet aktivitetsplikt i barnehage og skole

Alle som arbeider i barnehage (§ 43) og skole (§9 A-5), må være åpne for at krenkelser fra voksne mot barn eller unge kan forekomme. Krenkelser fra voksne i form av utestengning, mobbing, vold, diskriminering og trakassering, skal straks varsles til styrer eller rektor hvis man får mistanke eller kjennskap til at dette foregår. Etter et slikt varsel er det strenge krav til å undersøke saken umiddelbart. I tillegg skal styrer og rektor straks varsle barnehage- eller skoleeier.

Håndhevingsordningen i skole

Elever og foreldre har klagerett til fylkesmannen (§ 9 A-6) hvis de mener skolen ikke har oppfylt aktivitetsplikten. Skolen har fem dager på seg fra de får en henvendelse, til å trygge elever og foreldre på at de tar tak i saken. Det er ingen formkrav til henvendelsene til skolen fra barn eller unge og foresatte.

Litteratur:

Barnehageloven (2020). Lov om barnehager (LOV-2020-06-19-91). Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-6>

Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989 nr 1 Multilateral).

Hentet fra <https://lovdata.no/traktat/1989-11-20-1>

Bergkastet, I., Dahl, L. og Hansen, K. (2011). *Elevenes læringsmiljø – lærerens muligheter: En praktisk håndbok i relasjonsorientert klasseledelse*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Bergkastet, I., Duesund, C. og Westvig, T. (2019). *Trygt og godt skolemiljø: inkludering faglig og sosialt*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Elvethon, E. (2018, 17. august). God gruppeledelse = trygt læringsmiljø. [Blogginlegg] Hentet fra

<https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/god-gruppeledelse--trygt-laringsmiljo/>

Eriksen, I. og Lyng, S. (2018). *Elevenes psykososiale miljø: Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet*. Bergen: Fagbokforlaget.

Gusfre, K.S. (2018). *Aktivitetsplikten i praksis*. Pedlex AS

Helsedirektoratet (2014). *Miljø og helse i barnehagen. Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler*. Hentet fra

<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/miljo-og-helse-i-barnehagen>

Idsøe, E. og Roland, P. (2017). *Mobbetferd i barnehagen: Temaforståelse- forebygging- tiltak*.

Oslo: Cappelen Damm AS.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for*

barnehagens Innhold og oppgaver. Hentet fra
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>

Lund, I. (2016). *De er jo bare barn. Om barnehagebarn og mobbing.* Vigmostad og Bjørke AS Pedlex.

Lund, I. og Helgeland, A. (2020). *Mobbing i barnehage og skole – nye perspektiver.*
Oslo: Cappelen Damm AS

Lund, I. og Helgeland, A. (2016). *Mobbing i barnehagen. Anerkjennelse som forebygging.* Pedlex AS.

Lund, I. og Helgeland, A. (2018). *Samarbeid mot mobbing i barnehagen.* Pedlex AS.

Lund, I.(red.), Godtfredsen, M., Helgeland, A., Nome, D.Ø., Kovac, B.V. & Cameron D. L. (2015).
Hele barnet, hele løpet; mobbing i barnehagen. Kristiansand kommune. Hentet fra
<http://www.forebygging.no/global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>

Moen, E. (2015). *Slik stopper vi mobbing- en håndbok.* Oslo: Universitetsforlaget AS.

Moen, E. og Mosand, G. (2020). *Håndtering av mobbing i skolen.* Vigmostad og Bjørke AS Pedlex.

Opplæringsloven. Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61)
Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/>

Roland, P. og Westergård, E. (2015). *Implementering: Å omsette teorier, aktiviteter og strukturer i praksis.* Oslo: Universitetsforlaget AS.

Roland, E. (2014). *Mobbings psykologi.* Oslo: Universitetsforlaget AS.

Stette, Ø. (2017). *Kapittel 9A Opplæringsloven elevenes skolemiljø.* Pedlex AS

Størksen, I. (2018). *Livsmestring og livsglede i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Utdanningsdirektoratet (2020, 13. juni). Læring og trivsel. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/>

Utdanningsdirektoratet (2020, 13. juni). Læring og trivsel. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/>